

Militärruin och fattig landsbygd i Tunbjörks Lettlandsfoton

KULTUR

I somras kom boken "Latvia", med bilder från Lars Tunbjörks resor till Lettland i mitten av 1990-talet. Nu visas fotografierna i en egen utställning på Borås konstmuseum. Utställningen visar ett land som verkar ha stannat i tiden, efter Sovjetunionens förfall.

Foto Lettland

Vem: Lars Tunbjörk.
Var: Borås konstmuseum.
Visas till: 15 sept, men går inte att besöka mellan 22 april och 14 juni på grund av omhänkning i museet.

När jag först såg fotografierna i "Latvia" i somras drabbades jag av hur Tunbjörk kunde skildra misär

lika väl som han kunde skildra komik. Det är samma ömhet för människorna och samma blick för det absurda, men med långt mycket mer allvar. Hans karaktäristiska blick blir plötsligt obarmhärtig, när den lägger ljus på precis allt det smärtsamma i det gamla Sovjetlandets ruiner.

I utställningen på Borås konstmuseum kompletteras fotografierna med en dokumentär som regisserats av Maud Nycander och filmats av Lars Tunbjörk. Här får vi följa Daina Tavare, som bor på den lettiska landsbygden. Daina Tavare inleder med att tala om sin frihet här ute på landet. Samtidigt har båda hennes barn emigrerat till rikare europeiska länder, och i slutet förstår vi att platsen snarast har ett grepp om henne. Hon har haft möjlighet att lämna, men hon kan inte.

Ur "Latvia" av Lars Tunbjörk på Borås konstmuseum.

Precis som i fotografierna visar Tunbjörks filmfoto på ömsinhet och djup respekt för människorna vars tillvaro han släpps in i. Dokument-

tären kan, med sina 58 minuter, tyckas mastig under ett museibesök, men den är omöjlig att slita sig ifrån. Kontrasterna blir den

röda tråden i dokumentationen från Lettland. Kontrasterna mellan Daina Tavares tillvaro, som hade kunnat vara för hämtad från för hundra år sedan, och barnbarnet som under sitt besök sitter och leker med en smartphone. Kontrasterna mellan dokumentärens landsbygd och stadsbilden i fotografierna. Och i just fotografierna: Kontrasterna mellan den sovjetiska storhet som de skrynkliga propagandaaffischerna vill visa, och det förfall som blev.

De flesta fotografierna kommer från en övergiven sovjetisk militäranläggning där, som hos Daina Tavare men ändå inte, tiden ser ut att ha frusit fast. Skräp, en huvudlös duva, krigsrester, tapettrasor, skor, söndertrampade porträtt, färgel- eller blodfläckar. Ruin, och livet i det: En lös hund, prunkande björkar, en kvinna

med en get. Sammanbitna människor.

På en vägg syns mindre fotografier som Tunbjörk själv hade kopierat från filmrullarna. Vid första anblick ser de ut som mindre versioner av de större fotografierna mitt emot, men små detaljer skiljer dem åt. Hur en fot är placerad, i annat perspektiv eller färgton, hundens rörelser, de glömda skornas placering. På det sättet går utställningen bortom det dokumentära, och in i Tunbjörks arbetsprocess. Vi får en inblick i hur han tittade, olika vinklar han testade, om han kanske bad kvinnan att byta position på fötterna. Det blir både förvillande, som en förvriden déjà vu, och fördjupande.

Agnes Brusik Jahn
Text

agnes.brusik@ut.se

Ren teaterlycka när Jonas Karlsson spelar tramsig operett med dova toner

OPERETTRECESSION

Staffan Valdemar Holms och Bente Lykke Möllers "Hotell Vita Hästen" på Folkoperan har ett oroande ärende in i vår egen tid.

Operett Hotell vita hästen

Var: Folkoperan, Stockholm.
Längd: 2,45, en paus.
Av: Ralph Benatzky och Robert Gilbert.
Regi: Staffan Valdemar Holm.
Scenografi och kostym: Bente Lykke Möller.
På scenen: Jonas Karlsson, Stina Ekblad, Lennart Jähkel, Magnus Roosman, Alexandra Büchel, Richard Hamrin med flera.

Höstens scenhändelse i Stockholm är en operett! "Hotell Vita Hästen" på Folkoperan är, som väl de flesta operetter, en tämligen tramsig historia som utspelar sig i Österrike strax före första världskrigets utbrott med förvecklingar, brusten kärlek och trallvänlig musik, i huvudsak komponerad av Ralph Benatzky.

Men när regissören Staffan Valdemar Holm och scenografen Bente Lykke Möl-

ler tar hand om den blir det något annat. Fortfarande tramsig och rolig och synnerligen trallvänlig men också en tidsspegel med dova toner, en gestaltad idé om hur vi söker det flyktiga och glättiga i en tid då verkligheten mest består av mörka krigiska moln.

Scenbilden stryker under det allvaret. Bara ett antal gråa plastpallar som flyttas runt. I mitten en enorm flaggstång med en fiktiv nationsflagga hissad, en bild av den enögda nationalism som styr vår politik världen över i dag.

Och så har man satt scenegiet Jonas Karlsson i den bärande rollen som den kärlekskranke hovmästaren Leopold. Han bär hela föreställningen med sin förmåga att kasta sig mellan allvar och komik, mellan högstämthet och vardaglighet i diktionen och en oavbruten magnetisk närvaro. Sjunger bra gör han också. Det är faktiskt svårt att tänka sig den här föreställningen utan honom. Hans agerande är ren teaterlycka.

"Hotell Vita hästen" hade premiär 1930 i Berlin som

en uppdaterad version av ett lustspel som hade gjort stor succé vid sekelskiftet. Det omgivande samhället var dystert, präglad av en ekonomisk kris. Nazisterna hade börjat växa sig starka, och textförfattaren Robert Gilbert låter en pessimistisk framtidssoro bryta fram i sångtexterna vid väl avvägda tillfällen, som om han förutsåg att nazisterna skulle få 37 procent av rösterna vid valet två år efter premiären.

Detta tas väl tillvara av Staffan Valdemar Holm, som sedan många år har gjort sig känd som en kompromisslös skildrare av det europeiska efterkrigsmörkret. Vid några tillfällen låter han starka kollektiva scener bryta de mer godmodiga förvecklingarna, som när hela ensemblen marscherar fram mot scenkanten, uttryckslösa med fiktiva gevär som avlossar skott efter skott. Då är vi här och nu. Under slutscenen byts nationsflaggan ut mot en vit fredsflagga som en protest mer än som ett hopp.

Jonas Karlsson har jag redan nämnt, men det är ock-

så ett fint ensemblespel vi får se. Stina Ekblads säkra tonträff som hotellets ägare Josepha, Lennart Jähkels energifyllda trikfabrikör och Magnus Roosmans listige advokat imponerar och de operasångare som finns på scenen lyckas väl med både agerande och sång (förstås).

Alexandra Büchels fabriksdotter Otilie är till exempel en komisk och musikalisk fullträff och Richard Hamrins porträtt av den fåfänge Sigismund har klara showkvaliteter.

Sjumannakapellet, i ständigt rörelse på scenen, får inte heller glömmas. En upplevelse i sig.

Så allt som allt en mycket njutbar operettkväll, men också med ett oroande ärende in i vår egen tid, precis som god scenkonst ska vara. Hela spelperioden på Folkoperan är utsäld, för övrigt. Det förvånar mig inte alls.

Stefan Eklund
Text

stefan.eklund@bt.se

Alexandra Büchel och Jonas Karlsson i "Hotell Vita Hästen" på Folkoperan, en mycket lyckad föreställning.

FOTO: MATS BÄCKER